

besproken exemplaar heeft vijf knopen en is 67,7 centimeter hoog (zonder de geelkoperen pen). De voet en schacht zijn uit één stuk en de vetvanger is afzonderlijk gegoten. Zoals dikwijls bij deze vorm kandelaar, bijvoorbeeld die te Halsteren, zal ook het Bredase exemplaar op drie leeuwenpoten hebben gestaan; sporen van reparatie aan één van de poten zijn nog zichtbaar. Gezien de maat is het zeker niet uitgesloten dat deze kandelaar in gebruik is geweest om de paaskaars te dragen. De vetvanger heeft een smalle opstaande bovenrand met zes kantelen; zowel in de voet als in de vetvanger zijn op regelmatige afstand van elkaar zes kruisvormige decoraties aangebracht door vijf ingeboorde gaatjes.

JK

8

Kruisdragende Christus

Brabant, tweede helft 15de eeuw

Eikenhout, 85,5 x 44 cm (zonder het vernieuwde kruishout)

Breda, Breda's Museum (Bisschoppelijk Museum Breda), inv.nr. B1431

Literatuur

Kalf (1912), 143, afb. 115; Voorloopige Lijst (1931), 69; Weert (1991) cat.nr. 15

Restauraties

1952

Het beeld van de kruisdragende Christus is volgens overlevering afkomstig uit de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Breda en altijd in katholieke handen gebleven. Het beeld is opmerkelijk door zijn maat: te groot om uit een gewoon retabel afkomstig te zijn, en te klein om als zelfstandig beeld te functioneren in de context van de kerk waarbij dergelijke vrijstaande beelden dan doorgaans levensgroot zijn. Uit verschillende archivalia blijkt wel dat in de Bredase kerk de liturgische plechtigheden op kerkelijke hoogtijdagen toneelmatig met beelden werden verrijkt. Zo speelde het 'Himmelloch' op Hemelvaart en Pinksteren een belangrijke rol, waardoor respectievelijk een Christusbeeld ten hemel werd opgehesen en een Heilige Geest naar de aarde werd neergelaten. (zie cat.nr. 13, waar ook gesproken wordt over los staande engelen en een Ecce Homo) Niet uitgesloten is dat ook dit beeld zo'n soort rol heeft gespeeld, maar evenmin kan worden uitgesloten dat het een plaats had als zelfstandig devotiebeeld; in Leuven bleven twee dergelijke vroegzestiende-eeuwse Brabantse beelden van de kruisdragende Christus bewaard (respectievelijk 114 en 110 cm hoog, zonder kruis).⁵⁴

Het Christusbeeld werd in 1952 gerestaureerd, waarbij de ontbrekende linkerhand en het kruis werden aangevuld; helaas werd toen de oude polychromie van het eikenhouten beeld verwijderd.

JK

9

Annunciatie

Zuidelijke Nederlanden, derde kwart 15de eeuw

Secco; olieverf en tempera, 250 x 298 cm

Oudste afbeeldingen

1902/03 (anoniem, tekening, afb. 73); 1903 (anoniem, RDMZ, afb. 76)

Literatuur

Mulder (1902-03), 141-145; Anoniem (1903), 463-464; Het Vaderland (1903); Keppel (1903-04), 12-18; Kalf (1912), 79-80, afb. 53; Por (1938), 179-189; Goossens (1996) nr. 3, 162-164

Restauraties

(ontdekt in 1902) 1903, 1936 en 1997

72 Kruisdragende Christus. Breda's Museum (foto idem).